

De kunst van

goed preken

Inhoud

Voorwoord...	4
Preken is geen stapelen van feiten	5
Tien regels voor het maken van preken	12
Overdracht: een kwestie van betrekken	14
Bijbelverklarend preken maakt een bijbels georiënteerde gemeente	17
Effectief preken: product van twee factoren	19
Preken naar teksten, schema's en schriftgedeelten	21
Preken die ter plekke ontstaan	23
Interactief preken en de rol van de vragensteller	25
Voordat je gaat preken...	27
De componenten van communicatie	30

Voorwoord

'Preken is niet simpel het op elkaar stapelen van feiten, zoals het bouwen met speelgoedblokken. Het is ook niet alleen een oefening in onderwijs. Het patroon van een preek moet zorgvuldig ontworpen worden, motiveren en opvoeden', beweert Robert Paterson, een Engelse prediker, in een alleraardigst boekje 'Short, sharp and off the point'.

Op zoek naar artikelen voor een website, kwam ik een aantal vertalingen/bewerkingen van mijn hand tegen die als onderwerp 'preken' hadden. Om ze 'een tweede leven' te gunnen besloot ik ze te bundelen. Het resultaat is een brochure van negen korte hoofdstukken. Aan het slot staan de componenten van communicatie, omdat ik vond dat die bij het onderwerp passen.

De volgende pagina's hebben niet de pretentie zich te willen meten met de meters boeken zijn geschreven over preekkunde, maar wellicht vindt die of diegene er wat tips in die kunnen bijdragen aan een preek die net het verschil maakt.

Jan Radder

Gorinchem, 2011

Preken geen stapelen van feiten

'Preken is niet simpel het op elkaar stapelen van feiten, zoals het bouwen met speelgoedblokken. Niet alleen maar een oefening in onderwijs. Het patroon van een preek moet zorgvuldig ontworpen worden, motiveren en opvoeden', beweert Robert Paterson, een Engelse prediker, in een alleraardigst boekje 'Short, sharp and off the point'.

Paterson geeft daarin nuttige aanwijzingen over 'de kunst van goed (en slecht) preken'. Hij citeert beroemde Engelse predikers, zoals John Stott, die over de lengte van preken opmerkte: 'Tien minuten is te kort en veertig minuten te lang...'

Charles Simeon waarschuwde zijn studenten hun gehoor niet te vermoeien met lange preken en er naar te streven hun aandacht voor een redelijke tijd te vestigen op de boodschap, zonder te vergeten dat de geest van de meeste mensen en zeker de niet-geschoolden maar een zekere mate van inspanning aan kan. Ondanks deze waarschuwing preekte Simeon zelf regelmatig langer dan vijftig minuten...

Saaiheid

Wat maakt een preek saai? De prediker zelf kan saai zijn, door een tekort aan 'vuur' in zijn hart. Zijn boodschap kan anderen dan niet in vuur en vlam zetten! Een andere oorzaak van saaiheid is een magere inhoud van de preek. Als preken te 'kneuterig' worden of niet ter zake doende zijn, of wanneer de eeuwigheid van Gods bedoeling daarin ontbreekt, is het vermoeiend om ze aan te horen, zegt Paterson.

'Een preek', schreef H. H. Farmer, 'hoort iets te hebben van de kwaliteit van een klop op de deur'. De preek moet verrassing en openbaring bevatten.

Paterson wijst op een theorie die er vanuit ging dat de christelijke prediker bij het leiden van de dienst en het preken zich er voor moest hoeden gepassioneerd te zijn, altijd greep op zijn boodschap moest houden, zodat hij niet kon worden beschuldigd van het toepassen van wereldse trucjes om mensen te bewegen tot het ingaan op de boodschap.

Paterson bedient zich in zijn preken graag van humor, die vaak een helder licht kan geven op het behandelde thema. Preken heeft niets van doen met een kunstige rangschikking van de gedachten, of met een speciale techniek. De test voor een prediker is dat de gemeente niet naar huis gaat met de uitspraak: 'Wat een mooie preek', maar met het voornemen: 'Ik zal iets doen!', zoals een prediker het samenvatte.

Paterson: 'Het is niet belangrijk hoe het woord van de Heer tot de mensen komt, maar dát het komt.'

Symbolen

Nu staan de brenger van het woord hulpmiddelen ten dienste. De Bijbel spreekt vaak in symboliek. De prediker kan, door zich daarvan te bedienen, soms meer zeggingskracht bereiken dan met andere uitdrukkingmogelijkheden. In het Oude Testament was de bok die de woestijn werd ingestuurd een symbool van de vergeving door het leggen van de menselijke schuld op een ander wezen.

Mozes moest een koperen slang oprichten, zodat zij die er naar opzagen genezing zouden ontvangen.

Paterson noemt dit 'actieve en concrete symbolen, die een diepere waarheid illustreren'. De Bijbel verbindt vaak symbolen met de daarmee bedoelde realiteit.

De doortocht door de Rode Zee van het volk Israël is een historisch feit, maar staat ook voor Gods mogelijkheid om mensen van alle tijden uit te redden uit benarde situaties.

Muziek

Muziek, een van de meest indringende kunstuitingen, ziet Paterson ook als een uitstekende begeleiding van gebed, bijbellezen en de preek. 'Muziek kan helpen een atmosfeer te scheppen om een kader te verschaffen aan de preek, even goed, of misschien beter dan vele woorden.' Muziek kan aan het eind van de dienst de mensen in het klimaat brengen dat ze op Gods oproep in de preek kunnen ingaan. Maar ook tussen twee onderdelen van de dienst in, 'wanneer de geest een moment nodig heeft om de dingen te verwerken.'

Traditionele muzikale begeleiding werd vervangen: het orgel verloor zijn dominante plaats in de eredienst. Tal van andere instrumenten kwamen samenkomsten van de gemeentelijke verlevendigen. Grote koren worden afgewisseld met kleinere groepen en ensembles.

De nieuwe middelen verdienen het om ingepast te worden in de structuur van de eredienst, in de preek, het gebed en het onderwijs, vindt Paterson.

Het voorlezen

Paterson pleit ook voor het (voor)lezen (liefst niet van de preek!) in een andere vertaling, die net wat meer licht op een bepaalde moeilijke passage kan geven. Ook zou men kunnen denken aan het in eigen woorden vertellen van bijbelgedeelten. En waarom niet eens wat voorgelezen uit de biografieën van bekende christenen?

Christelijke poëzie uit heden en verleden is ook een bron om uit te citeren. En de moedigen zouden zelf eens iets kunnen schrijven en voorlezen. Ook uittreksels van boeken en theologische werken zouden in aanmerking kunnen komen om te worden voorgelezen.

Een waarschuwing in verband met het voorlezen: het is niet een ieder gegeven om dat te kunnen doen. Als iemands gave duidelijk niet op dit terrein ligt, moet hij zich niet wagen aan het voorlezen in de eredienst. Een saaie voordracht kan de meest sprankelende tekst ruïneren. Een goede combinatie van voorlezen en muziek kan heel effectief zijn. De musici moeten dan wel goed kunnen improviseren en degene die voorleest aanvoelen.

Interview

Stel dat een zendingswerker iets moet komen vertellen over zijn of haar werk in de gemeente, maar niet beschikt over de gave van het woord. In zo'n geval zou die persoon van een last verlost worden door een interview in te lassen. Vooraf zouden de interviewer en de geïnterviewde kunnen afspreken over welke onderwerpen de vragen worden gesteld.

...Las een interview in...

'Interviews kunnen een hulpmiddel zijn om een relatie te leggen tussen iemands persoonlijke getuigenis en de problemen van iemand anders die luistert, en zij kunnen belangstelling wekken voor onderwerpen die saai schijnen.'

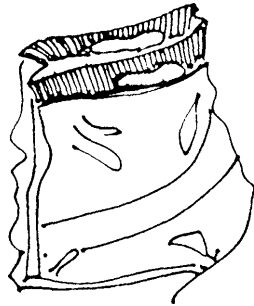
Drama

Er is een grote verscheidenheid in drama. Van klassiek drama tot lichtvoetige sketches die een bepaald punt belichten. Meerdere gemeenten ontdekten de zeggingskracht die er kan uitgaan van korte, soms maar enkele minuten durende, toneelstukjes. Een uitgebreid repertoire is beschikbaar. De moeilijkheid ligt vaak wel in het vinden van een op een bepaalde gelegenheid of situatie toegespitst stuk. Ook hier is een waarschuwing op zijn plaats: men kan niet volstaan met alleen maar enthousiasme. Er moet ook sprake zijn van aanwezig talent, dat moet worden ontwikkeld door studie van de toneelkunst.

Wat geldt voor drama gaat ook op voor mime. Halverwege de preek zou je een stukje mime in kunnen lassen ter illustratie van het onderwerp van de preek.

Leeftijdsverschil

Als het gehoor bestaat uit kinderen en volwassenen wordt het voor sommige predikers moeilijk. Richt je je tot de ene groep, dan zal de andere tekort komen. Paterson heeft dat dilemma opgelost door zijn preek te verdelen in een feitelijk deel en een deel dat in praktijk kan worden gebracht. Zo gebruikt hij voor het feitelijk deel bijvoorbeeld een quiz of liet hij de kinderen op speelgoedtrompetjes blazen ter

illustratie van het vallen van de muren van Jericho. Ook een beamer kan goede diensten bewijzen.

Hierna kan een lied worden gezongen, waarna het thema aan de praktijk wordt getoetst in korte, exacte bewoordingen.

Iemand met de gave daarvoor zou als er kinderen in de dienst zijn een speciaal toespraakje kunnen houden, bijvoorbeeld aan de hand van een gebruiksvoorwerp. In Patersons gemeente liet een jeugdleider eens zien wat er allemaal in een plastic boodschappentas kan zitten.

Dvd

Videotheken hebben een bloeiend bestaan in onze samenleving. En waarom zouden we dit hulpmiddel ongebruikt laten liggen bij preken en onderwijs in de christelijke gemeente? Let dan wel op eventuele verschuldigde copyrights.

Een interview met een christen, een studie over een aspect van onze dagelijkse belevingswereld, een overgenomen programma van de televisie; het kan allemaal. De dvd-recorder kan een machtig hulpmiddel zijn ter verbetering van de communicatie in onze christelijke gemeenschappen. In dit verband past ook heel goed het gebruik van dia's en films. Men kan een professionele diaserie huren, maar er ook zelf een maken, met als onderwerp bijvoorbeeld een gelijkenis van Jezus.

Copyright

Zoals al eerder opgemerkt dien je je steeds af te vragen: is copyright verschuldigd? Ook voor christelijke publicaties geldt dat nieuw werk vaak afhankelijk is van de binnenkomende gelden uit copyrights. Eigenlijk zou in elke gemeente basiskennis aanwezig moeten zijn t.a.v. wat de wet hierover zegt.

Het is, zoals Paterson terecht opmerkt, ook een kwestie van je gezonde verstand gebruiken.

Voor wie nog twijfelt aan het nut van de hier genoemde middelen rond of tijdens de preek kan door de volgende opmerking van John Stott wellicht worden overtuigd: 'Hoewel niets de preek kan verdringen, moet hij worden aangevuld met onderwijs en

discussies achteraf. Het Woord van God is niet alleen leesbaar en hoorbaar, maar ook zichtbaar en voelbaar te maken; in Christus heeft God de menselijke gestalte aangenomen en er behoort geen deel van het christelijke leven en communicatie te zijn dat Hem geen glorie kan brengen.'

Vele wegen

Er zijn vele wegen om tot een Bijbelse prediking te komen. Paterson doet in zijn boek wat suggesties om eenzijdigheid in het preken te voorkomen. Het blijkt in de praktijk maar al te gemakkelijk te zijn terug te grijpen op een beproefde methode en gewoonten.

Een vers dat in de gedachten bleef na de bijbellezing van de afgelopen woensdag wordt dan maar aangegrepen voor de preek van zondag. Varieer, raadt Paterson aan. Aan de hand van een bijbels thema, bijvoorbeeld preken over christelijk rentmeesterschap. Over het beheren van tijd of geld. Of over begrippen als geloof, hoop, vreugde, vrede enz.

Onderwerp voor een preek zou ook kunnen zijn een serie preken over het lijden en de verrijzenis van de Heer, aan de hand van wat de vier evangeliën daarover melden. Stof tot preken zit er ook in de geschiedenis van het volk Israël van Samuël tot Salomo, de geschiedenissen van Jona, Job, de oudtestamentische profeten, de gelijkenissen die Jezus vertelde.

Paterson noemt de drie vrienden van Job, die elk weer model zouden kunnen staan voor een preek.

Interessant is ook een vergelijking van de karakters in de Bijbel met ons christelijke leven van vandaag de dag.

Het vers

Maar de meest gangbare manier van preken is nog steeds die aan de hand van een enkel vers uit de Bijbel. Paterson waarschuwt voor de neiging om niet te preken vanuit de tekst, maar naar de tekst toe te spreken. Een tekst mag niet dienen als een 'kapstok' om de preek aan op te hangen, soms zelfs wel gekozen nadat de preek al klaar was...

Naast een vers kan ook uit een enkel woord een preek voortkomen. Paulus' gebruik van het woord 'geheim' bijvoorbeeld. Preken vanuit een vers is een legale manier van preken, maar, zo waarschuwt Paterson, beslist niet de enige manier!

De kunst van het verklaren

Hoe brengt de verkondiger van het woord de Bijbel dichterbij de hedendaagse mens en hoe brengt hij de daarin vermelde figuren tot leven? Kortom, hoe gaat hij om met het begrip 'exegese', de uitleg van de Bijbel?

Paterson noemt vijf fases:

- Fase 1 bestaat uit het kijken naar de tekst door die als het ware voor het eerst te lezen. Wat werd er bedoeld toen de tekst werd geschreven en wat betekent de tekst 'sec' nu? Geef de voorkeur aan de meest eenvoudige manier van lezen, later kun je je gedachten over de tekst nog wel wijzigen.
- Fase 2 omvat het 'determineren' van de tekst. Waar komt de tekst vandaan in de geschiedenissen over Gods volk? Onder welke soort kunnen we de tekst rangschikken? Onder geschiedenis, poëzie, een brief, een evangelie?

- o Fase 3: Onderzoek de bedoeling van de schrijver. De Bijbel dient gelezen te worden in de klare taal waarin hij werd geschreven.
- o Fase 4: Belicht de bedoeling door langs de eenvoudigste weg te onthullen wat de tekst bedoelt. Hiervoor zijn geen regels te geven, maar men hoede zich voor inlegkunde! Verdraaien van de bijbeltekst om een eigen standpunt of mening kwijt te kunnen doet de tekst onrecht aan.
- o Fase 5: Pas de tekst toe op het dagelijkse leven. Na al het voorbereidende werk om te kunnen ontdekken wat de tekst bedoelt te zeggen, komt het er nu op aan de toehoorder een praktische les voor te houden.

De prediker kan zich bedienen van commentaren op de Bijbel, maar zal moeten waken over zijn eigen inzichten die hij ontving tijdens het eerste lezen van de tekst. Toch is het nuttig de eigen visie naast die van anderen te leggen. Maar richtsnoer is: gebruik de eenvoudigste manier om een boodschap over te brengen.

'De prediker die zijn gehoor en de Bijbel bij elkaar wil brengen, handelt naar de opdracht en autoriteit van God en is ook verantwoordelijk aan God voor de manier waarop hij dat vertrouwen uit.' Ervaring van de prediker mag nooit de autoriteit die van God werd verkregen vervangen.

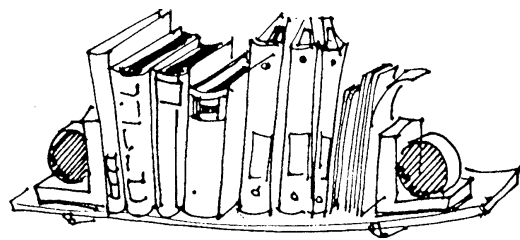
Kritiek

Hoe gaat de prediker om met kritiek? De prediker van het evangelie moet een man of vrouw zijn van 'intellectuele en geestelijke integriteit'. Van veel waarde is het als een vertrouwde vriend of collega met begrip voor de situatie en tact kritiek kan geven op het werk van de prediker.

'Hoewel de prediker woorden spreekt die, omdat ze tot de Bijbel behoren, niet helemaal van hemzelf zijn, staat hij niet in de vrijheid om dingen te zeggen die hij niet zou willen verdedigen. Hij heeft niet het recht dingen te zeggen die hij zelf niet gelooft, of die hij niet in de praktijk wil brengen', schrijft Paterson.

Studeer!

Het is van uitermate groot belang dat de werker in Gods Koninkrijk die preekt, tijd neemt om te studeren, hoe moeilijk die tijd vaak ook vrij te maken is.

...Breed oriënteren...

Er is vaak zoveel dat zijn aandacht vraagt in de gemeente. Paterson schrijft met dankbaarheid over de gelegenheid om te kunnen studeren die hem door het bestuur van zijn eerste gemeente werd gegeven. Om te beginnen mocht hij een week vrijaf nemen om zijn literatuurstudie te

voltooien. Bovendien kreeg hij een 'sabbatsperiode' van drie maanden.

'Lees!', raadt Paterson aan. Laat de prediker zich oriënteren op een zo breed mogelijk terrein en aan zijn van God gegeven interesses voldoen. De prediker dient ook goed op de hoogte te zijn met wat er zich in de samenleving afspeelt.

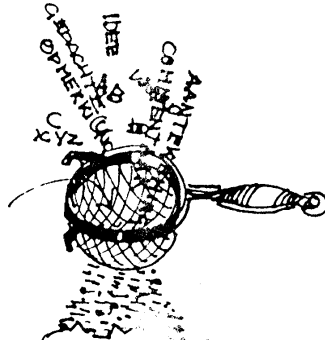
Om te ontdekken wat er is aan menselijke opinies, gevoelens, overtuigingen, ervaringen en nood, is het goed dat de prediker zich ook bezighoudt met pastoraat. De problemen van dat 'ene schaap' oplossen.

'Van preken houden is één ding, van hen te houden voor wie we preken is een geheel ander ding', schreef Richard Cecil.

In het pastoraat leren predikers hun oren te openen voor wat mensen meemaken in hun dagelijks leven en krijgen ze zodoende meer begrip voor hun positie.

De voorbereiding

Bijbellezen en gebed zijn onmisbare schakels in de voorbereiding van een preek.

...Informatie door zeef...

Als regel nummer een in het voorbereiden van preken geldt voor Paterson: begin niet met het maken van de preek op zaterdagavond! Begin op maandag al met bijbellezen en bidden, en gebruik oren, ogen, hart en verstand.

Maak aantekeningen van wat wordt gelezen. Paterson gebruikt sommige van die (voor)notities voor de aantekeningen van zijn preek en andere slaat hij op in zijn archief. Hij gebruikt daarvoor systeemkaartjes. Dan volgt het sorteren van de tekstcommentaren, de belangrijke kwesties en principes die boven kwamen in de voorbereiding, de mogelijke samenhangen en thema's.

In dit stadium is het nog niet nodig structuur aan te brengen, het gaat alleen om het ordenen van het materiaal dat uit het lezen tevoorschijn kwam.

Ga dan terug naar de gelezen tekst en lees die nog eens hardop over om te zien wat er dan nog uitkomt. Weersta in dit stadium nog de verleiding eigen ideeën te verwerken. Ga door met Gods leiding te zoeken. Er kan zich een doel ontwikkelen in de gedachten, maar men dient zich daar nog niet aan te binden. Vaak begint er nu al een structuur te ontstaan.

Wat is het doel van de studie? De massa informatie moet door een 'zeef' gaan, zodat de prediker overhoudt wat hij nodig heeft. Hij is niet allereerst uit op kennis van de theorieën (die hem zullen helpen helder te denken), maar in de eerste plaats richt hij zich bij bijbelstudie op de bedoeling van de schrijver, de waarde daarvan voor vandaag-de-dag, de roeping van God.

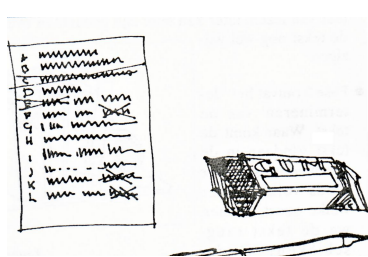
In het algemeen heeft men enkele dagen van bezinning nodig, ook voor de 'illustraties' van de preek.

Voor de vuist weg

Preken die 'voor de vuist weg' worden gehouden, of vanaf enkele aantekeningen, dienen dezelfde voorbereiding te hebben als de preken die helemaal op papier staan. Voor preken zonder aantekeningen zal er meer in de gedachten van de prediker moeten zijn opgeslagen. De prediker Simeon zei er dit over: 'Ik adviseer jonge predikers pas uit het hoofd te preken, nadat ze drie- of vierhonderd geschreven preken hebben uitgesproken. Laat hem ondertussen in klassikaal verband zijn preken uitspreken. Op die manier leert hij gemakkelijk en efficiënt te spreken. Na een paar jaar kan hij de volledig uitgeschreven preek laten schieten voor uitgebreide aantekeningen en van lieverlee overgaan op preken vanuit het hoofd.'

Streep weg!

Het materiaal dat tot nu toe verzameld is voor de preek zal blijken teveel te zijn.

...Overtollige wegstrepen!...

Streep het overtollige weg. Zelfs enkele van de ideeën die het meest dierbaar zijn! Nu zijn we op het punt gekomen dat we een aantal aantekeningen hebben in min of meer de juiste volgorde. Nu nog een begin en een eind; een goed begin met een pakkende introductie is ook hier het halve werk! Daarin zal het thema van de preek verwerkt moeten zijn. Het slot dat zo mogelijk nog moeilijker te vinden is, zou uit een uitdaging of een 'provocatie' of een bemoediging kunnen bestaan. Maar houd het kort, laat de mensen achter met het gevoel dat ze nog meer willen horen.

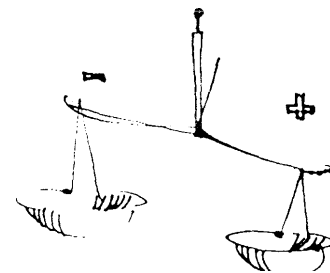
Hoe dan ook, of iemand gaat preken met zijn preek helemaal uitgeschreven bij zich, of anderszins; waar blijft dat een verkondiger van het Woord van God niet alleen communiceert door wat hij zegt, maar hoe hij het zegt en door het persoonlijke contact dat hij heeft met zijn gehoor.

Tien regels voor het maken van preken

Op de vraag hoe lang hij had gedaan over de voorbereiding van zijn preek, was het antwoord van een prediker: 'Twintig minuten in het bijzonder, maar een heel leven in het algemeen.'

Dat is iets om te onthouden: des te meer de prediker een levensinstelling heeft van voortdurend informatie verzamelen, des te gemakkelijker zal de voorbereiding van zijn preken verlopen. Het blad 'Redemption Tidings' publiceerde tien regels voor het voorbereiden van preken.

- o Toewijding
- o Verzamelen van materiaal
- o Keuze van onderwerp
- o Het overpeinzen van het onderwerp
- o Een kritische analyse
- o Constructieve synthese
- o Raadplegen van anderen
- o Afbakenen van het onderwerp

- o Het eigenlijke maken van de preek
- o Vertrouwen op God.

...Kritische analyse...

'We moeten onze preken voorbereiden, maar voor we dat doen moeten we onszelf voorbereiden om leraars te zijn' (Boyd Carpenter).

Dat doet de prediker door al zijn talenten en mogelijkheden aan God toe te wijden. De grootste kracht in een toespraak van welke aard ook, is de persoon van de spreker zelf. Ook de bringer van een geestelijke boodschap dient te beseffen dat hij met zijn toegewijde persoonlijkheid een stempel kan drukken op alles wat hij zegt.

'De eerste en belangrijkste voorbereiding vindt plaats in het eigen hart van de prediker', zegt het artikel in 'Redemption Tidings'.

Verzamelen van materiaal

De prediker zal een groot verlangen moeten hebben naar kennis. Meer kennis dan op het eerste gezicht nodig lijkt voor zijn roeping. Er bestaat een gezegde:

'Welsprekendheid vereist feiten om gevoed te worden, emoties om in beweging te zetten en het verlicht wanneer zij gaat branden'.

Maar hoe moeten we lezen?

Wat zullen we kiezen uit het rijke gedachtegoed van alle eeuwen?

Beperk je niet tot een enkel onderwerp. 'Lees niet om tegenstellingen te accentueren of te weerleggen, noch om zo maar iets aan te nemen, maar om te wegen en te beoordelen' (Bacon).

En lees met de pen in de hand. Onderstreep belangrijke zinnen. Schrijf commentaar in de marge. Maak een samenvatting van het boek op de binnenkant van de kaft.

Denk terwijl je leest. Schrijf invallen meteen op, samen met associatieve gedachten die tegelijkertijd in je opwellen.

Leg een 'boek met suggesties voor preken' aan. Sommige gedachten zouden op een later tijdstip wel eens een preek kunnen opleveren.

Lees effectief. Dus in tekstblokken, en niet in afzonderlijke woorden. Zo lezende kun je beter de ideeën van de schrijver absorberen.

Lees systematisch. Plan tijden voor lezen in. Lees niet te lang in hetzelfde boek. Deel je beschikbare leestijd in partjes: vijftien minuten in dit boek en vijftien in een ander. Afwisseling houdt de geest soepel en bevattelijk voor nieuwe indrukken. Als je zo planmatig elke dag wat tijd reserveert voor lezen, zul je verbaasd staan hoeveel je in betrekkelijk korte tijd aan kennis verzamelt.

Overdracht: een kwestie van betrekken

Bij overdracht van stof of in een causerie, gaat het er om de ander te betrekken bij datgene waar men zich in heeft bekwaamd. 'Het gaat er niet alleen om dat we zomaar iets zeggen, maar van wezenlijk belang is hoe we het zeggen, hoe wij ons gehoor zo goed mogelijk op enthousiaste wijze, betrekken bij het onderwerp'. Aan het woord is Krijn van Dongen, die zich beroepshalve vele jaren heeft beziggehouden met overdracht van kennis. Het volgende is een samenvatting van een les over dit onderwerp.

Goed voorbereiden

Bij de overdracht van stof dienen we op drie belangrijke punten te letten:

1. Bereid je goed voor
2. Maak een plan
3. Blijf bij je onderwerp.

Degene die luistert heeft er recht op dat je je zo goed mogelijk voorbereidt. Je kunt hulpmiddelen gebruiken om het gehoor specifiek te bepalen bij het onderwerp. Maak een plan, een indeling. Wat is het doel? Een themapreek? Een vers-na-vers behandeling?

Een van de moeilijkste dingen is bij het onderwerp blijven.

In een bijbelstudie is het heel goed mogelijk dat de inleider zich door interrupties van het onderwerp 'weg laat trekken'.

Breng variatie aan in het stemgeluid. Wees enthousiast! En vermijd stopwoorden. Voorkom dat men gaat tellen hoe vaak de spreker 'uh' heeft gezegd...

Maniërismen leiden af, storen. Iemand die steeds zijn handen in de zakken van zijn colbertjasje steekt of alsmaar heen en weer loopt voor zijn gehoor, bijvoorbeeld.

Houd de handen tijdens het spreken onder controle. Gebaren kunnen een functie hebben. 'Onderlijn' als het nodig is. Je kunt het spreken door accenten versterken met een passend gebaar. De handen mogen tijdens het spreken ook over elkaar worden gelegd.

De stem

De stem zal de spreker moeten reguleren. Dat betekent: de goede intonatie gebruiken. Op momenten dat het nodig is accenten leggen. In feite betekent dat 'onderlijnen' met de stem. Uitdrukking geven aan datgene wat je haarscherp over wil brengen.

Spreek niet te snel. Het is moeilijk dat te vermijden, maar liever dan te snel klaar te zijn met de stof, moet je leren rustig te spreken, zonder herhalingen!

Drie facetten

Bij het behandelen van een bepaalde stof zullen we drie facetten moeten overwegen bij het voorbereiden van de preek of toespraak:

1. Het noodzakelijke
2. Het gewenste
3. Het nuttige.

Bij een preek over een verlamde is het noodzakelijk, nuttig en gewenst dat je iets vertelt over de huizen in Jezus' tijd. Hoe ziet zo'n huis er uit en hoe kon de verlamde door het dak worden neergelaten?

Begin te vertellen wat het doel is van het verhaal, de les of de preek.

'Ik wil vanmorgen eens met je praten over...'

'Zoals jullie nog zullen weten hebben we de vorige keer behandeld...'

'Wie weet het nog? Ik heb drie punten genoemd...'

Hierop volgt gemakkelijk de inleiding.

Kom daarna tot de kern van het betoog. Het noodzakelijke zal dan moeten worden gezegd. Gewenste en nuttige kennis vinden we bijvoorbeeld in de Thompson Reference Chain Bible. Wanneer is een bepaald Bijbelboek geschreven? Hoe lang was de reis van Jeruzalem naar Galilea? Hoe druk je dat uit in mijlen? Deze kennis geeft iets 'diepte' en 'leven' aan de preek.

Bijbelstudie

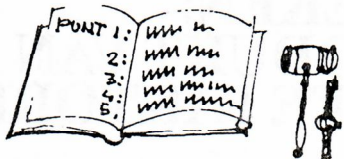
Bij bijbelstudie is het mogelijk dat de inleider de studie zelf 'afwerkt' en na afloop vragen laat stellen. Een andere mogelijkheid is de studie samen met de groep op te bouwen. Als inleider zelf aanreiken, stimulerende opmerkingen maken, meningen laten vertellen.

En dan is het vooral belangrijk ook degene die stil in een hoekje zit er bij te betrekken: 'Mag ik jouw mening nu eens horen?'

Leiden van een vergadering

Vorbereiding van een vergadering wordt gedaan via de agenda, die tenminste

veertien dagen voor de vergadering bij de deelnemers moet zijn, zodat zij zich kunnen voorbereiden. Tijdens de vergadering kan men de zaak even 'opengooien' voor gesprek. Maar sta niet toe dat men door elkaar heen praat. Alles gaat via de voorzitter. Die leidt de vergadering; daar vaart iedereen wel bij. Als er op agendapunten geen besluit volgt, is er eigenlijk geen 'einde' aan dat punt.

...Agenda vooraf versturen...

Zondagsschoolvertelling

Ook hier geldt: gebruik hulpmiddelen. Alleen horen geeft een rendement van vijftig procent. Bij horen én zien wordt dat zeventig procent. Benut alle zintuigen zo goed mogelijk.

Tot de hulpmiddelen behoort ook het stellen van vragen, te verdelen in twee soorten: opbouwvragen en controlevragen. Een opbouwvraag is bijvoorbeeld: hoe zou dat er hebben uitgezien?

Gebruik wandplaten, maar hang de muur niet te vol. Een middel dat een beetje in diskrediet is geraakt, is het flanelbord. Eventueel kan men dat maken door een flanelle laken over een schoolbord te hangen. Je moet het verhaal met het flanelbord 'ondersteunen'. Jezelf met de beeltenissen die je daarop zet 'volgen'.

Zorg bij bijvoorbeeld een verhaal over de ark voor een model daarvan. Laat de kinderen daar omheen staan. Ze hoeven niet altijd in rijtjes in de banken te zitten. Ga niet met de rug naar de groep staan.

Beamer

Wanneer je met een beamer werkt, moet je er naast gaan zitten of staan, zodat je kunt aanwijzen wat op dat moment aan de orde is. Punten die nog niet aan de orde zijn, nog niet tonen. Stap voor stap opbouwen. Desnoods kun je alles wat op de dia staat even laten zien en daarna punt voor punt behandelen.

Bijbelverklarend preken maakt een bijbels georiënteerde gemeente

De Bijbel staat vol voorbeelden van 'verklarend spreken'. Dat betekent de tekst vertolken/uitleggen. Jezus maakte vaak gebruik van het Oude Testament in zijn toespraken. Petrus deed hetzelfde in zijn toespraak op de Pinksterdag. Stephanus preekte verklarend in Handelingen 7/8. 'Verklarend preken brengt bijbelgerichte predikers en bijbelsgeoriënteerde gemeenten voort', betoogt Gerald Rowlands, een Australische voorganger in van 'Life in Christ', een uitgave van World Outreach, een zendingsorganisatie in Hong Kong.

Het nodigt ook de Heilige Geest uit het Woord van God te bevestigen met wonderen en tekenen, en wekt tevens een diepere belangstelling voor de Bijbel.

Om tot een verklarende prediking te komen, gaat het er om een tekst te kiezen die leven en kracht bij de hoorders wekt. Voor de prediker is het zaak de gedachten van God over te brengen. God heeft een woord voor de enkeling en voor de gemeente, voor elk moment in de tijd.

Zoek daarom een thema dat relevant is voor de huidige situatie. Bekijk de tekst vanuit 'iedere gezichtshoek' tot je er helemaal mee vertrouwd bent.

Wat bracht de Heilige Geest ertoe de betreffende tekst te inspireren?

Spreek vanuit eigen ervaring, raadt Rowlands aan. Effectief communiceren gebeurt vanuit iets wat men zelf heeft verwerkt.

Het kan niet vaak genoeg worden gezegd: houd het betoog eenvoudig. En: verwerk in je preek een toepassing.

Vorbereiding

Is de bijbeltekst die als basis voor de preek dient eenmaal gevonden, ga er dan 'eerlijk' mee om. Onderzoek hem 'tot op de bodem' met een open geest naar God toe.

Benader de tekst creatief. Gods woord bewerkt creativiteit en wonderen. God bindt Zich aan Zijn Woord. En de bediening van de prediker moet erop zijn gericht de toehoorders creatief te maken. Goede prediking bouwt op, is constructief en zet mensen op hun voeten.

Vergelijk schrift met schrift. De gekozen tekst maakt deel uit van een context, de Bijbel is een geheel.

Dan komt het moment dat de prediker voor zijn gehoor staat. Dan maakt hij zijn thema bekend en geeft aan welke richting hij uit wil met zijn gehoor. Aldus voorbereid zal dat gehoor beter met de prediker 'op weg kunnen gaan'.

Belangrijke principes

Rowlands geeft aan het slot van zijn artikel enkele belangrijke principes:

- Het gaat er alleen maar om de betreffende passage zo duidelijk mogelijk te verklaren, zonder kennis te 'etalen'. Blijf bij het onderwerp. Met mate zijn herhalingen nuttig.
- Er moet eenheid zijn in het ontwikkelen van de gedachten. Wees precies in de keuze van je woorden. Elke gedachte moet ondersteund en bevestigd worden in de volgende, en leiden naar het gekozen doel van de preek.

- Stel van tevoren vast dat je bondig zult preken. Rowlands: 'Het zou beter zijn dat je gehoor zou willen dat je nog wat doorging met preken, dan dat ze wensen dat je al twintig minuten eerder was opgehouden.'

Eens werd het volgende advies gegeven aan predikers:

- Stand up
- Speak up
- Shut up

(Sta op, spreek, zwijg)

Het lijkt in tegenspraak te zijn met wat hierboven staat over kort preken, maar een preek dient volledig te zijn, het onderwerp uit te diepen. Volledigheid sluit bondigheid echter niet uit! Het belangrijkste van de preek is de conclusie; wat zullen de woorden van de prediker uitwerken? Vanaf het begin dient de prediker dit te beseffen.

Effectief preken: product van twee factoren

'Effectief preken is merendeels het product van twee factoren, namelijk een goddelijke en een menselijke. Beide zijn nodig, want zonder de mens wil God niet en zonder God kan de mens niet.' Deze uitspraak van Gerald Rowlands, een voorganger in Queensland, Australië, staat in *'Life in Christ'*.

Op een vraag van een aantal jonge voorgangers aan een oudere prediker over het aandeel van de mens bij het preken, was diens onmiddellijke antwoord: 'Persoonlijkheid'.

In het genoemde artikel, onderdeel van een serie over preken, benadrukt Rowlands dat preken inhoudt: 'Het communiceren over de waarheid van God, waarbij gebruik wordt gemaakt van de menselijke persoonlijkheid.'

Iemand heeft eens uitgezocht dat van een effectieve toespraak 50% uit feiten bestaat, 20% uit een psychologische benadering en 10% uit de persoonlijkheid van de spreker. Toch moet: deze 10% ervoor zorgen dat de toespraak 'leeft'. 'Persoonlijkheid kan net het verschil uitmaken tussen een saai betoog en een fascinerende toespraak', schrijft Rowlands.

Over de persoon van de prediker zelf merkt Rowlands het volgende op:

1. Wees ontspannen, natuurlijk en zonder 'maniertjes'. Een van de meest belangrijke hulpmiddelen bij effectief spreken, is een ontspannen houding. Spanning zorgt voor nervositeit. Daardoor kan ook het geheugen niet goed werken. Spanning komt over op het gehoor. 'De beste manier om te ontspannen is door de boodschap die men brengt aan God op te dragen. Maak er het beste van en laat de resultaten aan God over.'
2. Probeer niet anderen na te bootsen. God koos jou, omdat hij jou wil gebruiken om jouw speciale mogelijkheden. Sauls wapenrusting hinderde David meer dan dat het hem bescherming bood. Besluit om 'jezelf' te blijven, maar doe dat dan zo goed mogelijk!
3. Wees oprecht. Integriteit en eerlijkheid zijn bepalend voor een goede spreker. God wil een kanaal dat vrij is van huichelarij en geveinsdheid.
4. Een zuiver leven. Als het leven van de prediker 'vervuild' is, kan hij ook het leven van zijn toehoorders nadelig beïnvloeden. Bitterheid in het hart van de prediker wordt overgebracht. Hetzelfde geldt voor kritiek in iemands hart. Men kan zijn toehoorders niet verder brengen dan men zelf is. Daarom dient een prediker ernaar te streven die persoon te zijn, die God in de mens wil voortbrengen. De vrucht van iemands bediening dient net zo gevarieerd te zijn.
5. De bringer van de boodschap dient oprecht te zijn, vrij van uiterlijk vertoon of misleiding. Probeer in het openbaar niet te zijn wat je privé niet bent. Sommige sprekers bouwen een podiumpersoonlijkheid op, een religieuze gevel. Voor God kunnen we dit niet verbergen, en voor de mensen op den duur ook niet!
6. Mik op een duidelijk doel. Persoonlijkheid wordt 'gepolijst' en ontwikkeld wanneer iemand een duidelijk doel heeft in het leven. Als iemands leven echt aan God is toegewijd met het oog op een

bediening, dan leidt dat tot het brengen van waarheid. Preken mag nooit een 'hobby' zijn. Het is de hoogste roeping die een mens kan ontvangen.

7. Halfslachtige mensen zullen nooit iets bereiken. Alles van waarde 'kost' iets. Een volledige toewijding aan de grote taak van het preken dient voorop te staan. Als je geroepen bent om te preken, laat dat dan allesbepalend zijn, waardig aan de hoge roeping.

Het persoonlijke element

1. God kiest mensen uit om hun persoon te gebruiken. Wees daarom niet overkritisch op jezelf. Accepteer jezelf. Niemand behalve jijzelf kan jouw persoonlijke kwaliteiten demonstreren.
2. Een boodschap en de wijze waarop die wordt gebracht, moet een weerspiegeling zijn van het unieke van iemand. God heeft ons verschillend geschapen en Hij geniet van het unieke van ieder mens.
3. Van eenvoud gaat iets attractiefs uit. Probeer niet gecompliceerd te zijn of te diepzinnig over te komen. Je hoeft geen mensen te imponeren. Je moet ze dienen, niet imponeren.
4. Aantrekkelijkheid. Rowlands: 'Ik ben ervan overtuigd dat Jezus Christus de meest wervende en attractieve persoonlijkheid is die de wereld ooit heeft gezien. Ik bedoel niet in de eerste plaats zijn fysieke verschijning. Jesaja zei: '...Hij had gestalte noch luister, dat wij Hem zouden hebben aangezien...' (Jesaja 53:2). De aantrekkelijkheid van Christus was niet vooral Zijn fysieke verschijning, het waren Zijn karakter en persoonlijkheid die wervend waren.' De gewone mensen van Zijn dagen werden aangetrokken door Zijn lieflijke, maar tegelijkertijd krachtige verschijning. Overal waar Hij optrad trok Hij enorme mensenmassa's. De Heilige Geest kan dezelfde aantrekkelijkheid in jou vestigen.
5. Vermijd onnatuurlijk optreden. Spontaniteit maakt de dingen gemakkelijk los. Waak voor een religieuze, zware en onnatuurlijke stijl. Communiceer vrijelijk, zonder je te laten binden aan conventies.
6. Een goede prediker moet leren zich soepel zich aan te passen aan wijzigende omstandigheden. Nodig is dat men in elke situatie door de Heilige Geest leert onderscheiden hoe te reageren. Dat vereist een geest die voortdurend wacht op God. Dat kan het verschil zijn tussen een 'gewone dienst' en een dynamische ontmoeting met God door middel van Zijn Woord. 'De Heilige Geest kan veel verschillende sferen scheppen. De gave om die te herkennen en die unieke situatie te benutten die de Geest scheidt, stelt jou in staat de resultaten te oogsten die God wenst. De sleutel naar succes in christelijke dienst is de weg te ontdekken waarop God beweegt en met Hem op weg te gaan.'

Preken naar teksten, schema's en schriftgedeelten

Preken is een 'kunst': het communiceren van het Woord van God. Een 'werk van de Geest': het verkondigen in de kracht van de Geest. En een 'verantwoordelijkheid': het op de beste wijze overbrengen van de waarheid.

Deze drie facetten vormden de inleiding van een les over preken door Peter Bronsveld. Prediking, Gods boodschap aan de mens, dient te voldoen aan de volgende voorwaarden:

- o hij moet de goddelijke waarheid verkondigen;
- o deze toepassen op het leven van de toehoorder;
- o en deze waarheid op een duidelijke, begrijpelijke wijze overbrengen.

Tekorten in de prediking

Sommigen brengen niet de boodschap van God, maar hun eigen gedachten. Anderen erkennen niet dat hun boodschap het resultaat is van een intensieve studie van Gods Woord. Weer anderen begrijpen de bijbelse waarheden wel, maar hebben geen begrip voor de geestelijke behoeften van hun toehoorders en weten de goddelijke waarheden niet toe te passen op hun leven.

Anderen hebben een boodschap, begrijpen de geestelijke behoeften van hun toehoorders, maar falen omdat ze hun boodschap niet op begrijpelijke wijze over weten te dragen.

Soorten boodschappen

Genoemd werden drie uitgangspunten voor een studie uit de brief aan de Filippenzen

1. Blijdschap in de gemeente te Filippi
2. 'Verblijdt u in de Here, nogmaals zeg ik u, verblijdt u'
3. Een studie gebaseerd op Filippenzen 2: 1-10. Dat levert de volgende boodschappen op: een thema als basis (1); een tekst als uitgangspunt (2) en een bijbelgedeelte als studie (3)

Deze soorten boodschappen worden als volgt gedefinieerd:

- o Thema: een begrip of uitdrukking uit de Bijbel als uitgangspunt. Een onderwerp dat diepgravend behandeld wordt.
- o Tekst: een analyse van een tekst of een gedeelte van een tekst als uitgangspunt. Een enkel onderwerp in de tekst dat naar voren wordt gebracht.
- o Gedeelte: prediking gebaseerd op een bijbelgedeelte, teneinde de bedoeling van dat gedeelte duidelijk te maken.

Sterke en zwakke punten

Als de typen toespraken met elkaar worden vergeleken, dan komen de volgende 'sterke' en 'zwakke' punten tevoorschijn:

- o De themaprediking kan goed worden aangepast aan de behoeften van de toehoorders. Geeft ook gelegenheid om een onderwerp goed uit te diepen.

Thematisch preken kan een boodschap inhouden die eigenlijk geen bijbelse basis heeft. Meer aanleiding geeft tot het berijden van 'stokpaardjes'.

- De tekstprediking heeft als sterke punten dat hij goed te onthouden is en tevens genoeg ruimte biedt om de tekst goed uit te leggen. Daarentegen houdt dit soort prediking soms geen rekening met de context.
- Een prediking naar een bepaald schriftgedeelte geeft een globaal beeld van de boodschap van de Bijbel en een duidelijk overzicht van een bijbelgedeelte in zijn totaliteit. Het voorziet tevens in een evenwichtige woordbediening. Maar: de inhoud is weer moeilijker te onthouden. Er wordt veel tijd gevraagd om een uiteenzetting te geven van de gehele inhoud.

Doelstellingen

Prediken heeft drie doelstellingen:

- Evangelistisch
- Didactisch
- Pastoraal.

Preken die ter plekke ontstaan

Dennis Beatty voorganger van een Baptistengemeente in Prescott, Arizona, volgde een cursus voor stand-up comedians om zijn preekstijl te verbeteren. Hij leerde daar dat iemands voordracht verbeterd kan worden door de volgende vier stappen te onderscheiden: set up, conflict, oplossing en herhaling. Hij leerde in die cursus ook te improviseren.

Deze structuur biedt een vorm die luisteraars goed kunnen volgen.

Na de lessen in stand up comedy gebruikt Dennis Beatty voor zijn preken nu het stramien: set up - conflict - toepassing – herhaling, dat uitloopt op drie punten:

- Wat (een korte beschouwing van de passage)
- Nou, en? (de reden waarom de passage belangrijk is)
- En nu? (een toepassing vinden voor de passage)

Hier volgt een voorbeeld hoe Beatty de vier dramatische elementen in een preek toepaste.

De preek heeft als titel: Wat doe je met reuzen? Tekst: 1 Samuel 17:1-54. Thema: Hoe ga je om met een persoonlijke crisis?

1. De set up

Voer je gehoor mee. Geef een antwoord op de vraag: 'Wat zegt deze tekst over hoe ik zaken die in mijn leven spelen kan aanpakken?'

- A. Iedereen heeft met crises te maken en die van jou kan wel eens groter zijn dan je lief is (de verzen 1-7)
- B. Jouw crisis zal wel eens groter kunnen zijn dan wat tot jouw beschikking staat (de verzen 8-11).
- C. Jouw crisis wil maar niet verdwijnen (de verzen 12-27).

2. Conflict

In dit deel beschrijf je de spanning - over het algemeen een dilemma dat we allemaal herkennen. In een preek wordt verteld hoe de mensen in de Bijbel met echte problemen worstelden, net zoals jij en ik dat doen. Welke opties hadden de personen uit de Bijbel en welke keuzes moesten zij maken?

- A. Jouw crisis zou wel eens te maken kunnen met een gezin dat niet goed functioneert (de verzen 28-30)
- B. Jouw crisis dwingt je om te weten wat je nodig hebt (de verzen 31-40).
- C. Jouw- crisis is een test voor je geloof (de verzen 41-47).

3. Toepassing

Vertel hoe God persoonlijk helpt het conflict onder open te zien of het op te lossen.

- A. Jouw crisis kan Gods mensen overtuigen (de verzen 48-57).

4. Herhaling

Herhaal nog eens de sleutelementen en leg uit hoe deze het gehoor tot steun kunnen zijn in hun specifieke levensomstandigheden - te beginnen met vandaag.

Wat? God vormt jouw karakter als jij trouw bent in de kleine dingen.

Nou - en? Wie een persoon naar Gods hart wil zijn dient te leven met een passie voor Zijn reputatie.

En nu? Wees er klaar voor, je weet nooit wanneer God zal zeggen: 'Hier is een steen, versla een reus!'

Interactief preken en de rol van de vragensteller

- Interactie komt ook in de Bijbel voor
- Preken indelen in categorieën
- Meng je onder het publiek met een microfoon

In interactieve televisie bepaalt de kijker welk programma hij wil zien. En hij kan ook bepalen hoe hij zijn favoriete programma wil laten eindigen! Is er ook een vorm van interactie mogelijk in een christelijke eredienst en diensten voor buitenkerkelijken? Sommige voorgangers vinden van wel. Doug Murren, voorganger van Eastside Foursquare Church in Kirkland, in Amerika, preekt interactief en is vastbesloten daar mee door te gaan

Zijn definitie van interactief preken is: een preek waarvan de richting wordt bepaald door de vragensteller, in plaats van een van tevoren door de prediker bedachte tekst. Murren weet ook bijbelse voorbeelden te vinden. Jezus Christus maakte in zijn onderwijs ook gebruik van een Q&A- stijl (Question and Answer - vraag-en-antwoord). Uit de brieven van Paulus meent Murren te kunnen opmaken dat ook de apostel van deze manier van preken gebruik maakte. Deze manier van preken moet worden geleerd. In de praktijk. Toen Murren er mee begon bemerkte hij al gauw dat wat hij dacht dat de mensen zouden vragen, erg verschilde met wat de mensen werkelijk vroegen.

Mag je het Woord verkondigen en maakt deze manier van preken iets in je wakker? Dan hoef je het wiel niet opnieuw uit te vinden. Doug Murren heeft een aantal tips voor je op een rijtje gezet.

De eerste stap naar interactief preken is het maken van een prekenschema. Hoe zocht Murren de onderwerpen bij elkaar? Hij pakte er een kalender bij en peilde in zijn gemeente naar welke onderwerpen de meeste belangstelling uitging. Welke thema's het best aansloten bij de behoeften van de gemeenteleden. Uit dat onderzoek kwamen onder andere deze onderwerpen te voorschijn: preken voor zoekenden, genezing, het ontwikkelen van visie, discipelschapsvorming.

Interactief preken wordt een stuk effectiever als de onderwerpen van de preken in categorieën worden onderverdeeld.

Murren hanteert de volgende controlelijst met betrekking tot interactief preken.

- Omschrijf de onderwerpen zo bondig mogelijk. Blijf bij het thema en vraag ook de gemeenteleden dat te doen bij het stellen van de vragen.
- Het gehoor moet het verschil weten tussen een vraag en commentaar of kritiek. Leg het verschil uit.
- Blijf nuchter en praktisch.
- Zorg dat er microfoons in de zaal zijn. Nog makkelijker is een draadloze microfoon.
- Laat vragenstellers uit de hele zaal aan het woord komen en niet uit een bepaalde hoek.
- Elke vragensteller mag maar één vraag stellen.

- Houd de tijd in de gaten. Kwaliteit is belangrijker dan kwantiteit. Vijftien tot twintig minuten interactie is wel het maximum dat een groep aankan.
- Stop van tijd tot tijd en herhaal wat aan feiten aan het licht kwam.
- Las een pauze in. De mensen hebben dan even de tijd om de dingen te laten bezinken die ze net hebben gehoord.
- Kom er eerlijk voor uit als je geen antwoord hebt. Kom eventueel later met een antwoord.
- Vat de antwoorden samen en kijk of daar een 'boodschap' van te maken is.
- Zet om de twee maanden een interactieve preek op de agenda. Dat is wel zo ongeveer wat de gemiddelde gemeente kan verwerken.

Voordat je gaat preken...

Ed Rowell, Leadership, herfst 1997

Als je naar de winkel gaat zonder een boodschappenlijstje, loop je de kans met dingen thuis te komen die je niet had willen kopen. Dat gaat in zekere zin ook op voor preken. Als je gaat spreken zonder iets op papier te hebben gezet, dan kun je wel raden wat het resultaat wordt. Ik plak zelf altijd met tape een systeemkaartje op mijn bureau waarop ik een aantal vragen schrijf. Nadat ik mijn bijbelse graafwerk heb gedaan, neem ik een koffiepauze en begin met de eerste vraag. Dat doe ik voor elke preek die ik maak. Dwing jezelf om specifiek te zijn

1. In één zin: waar gaat deze preek over?

Als iemand mij op woensdag vraagt: 'Waar ga je zondag over preken?', dan hoop ik dat ik met één duidelijke zin kan antwoorden. Dat kan zowel het 'grote idee' zijn als een tekst. Ik preekte onlangs over het Onze Vader, naar aanleiding van Lucas 11. Ik vatte die preek samen in de zin: 'Gebed laadt onze geestelijke batterijen op.'

2. In welke theologisch hokje past je preek?

Zit ik theologisch op een gelovig spoor? Als de preek niet theologisch gefundeerd is, wat is hij dan wel?

Ik preekte eens op vaderdag over Psalm 15, over de kenmerken van een godvrezend man. Het was wel bijbels, maar niet bijzonder theologisch gericht. Als het er op aankwam had ik die preek nog wel kunnen rechtvaardigen als 'illustratief' voor een verlost verstand of iets van dien aard. Maar achteraf had ik liever willen preken over 'Het Vaderhart van God'. Dat was ook een preek voor Vaderdag, maar dat was een theologische verkenning van een aspect van de natuur van God. Elke vader die die preek had gehoord, zou iets hebben geleerd om een betere vader te zijn, maar de focus was dan op God gericht en niet op de mens. Ik word in mijn preken steeds minder mensgericht en steeds theocentrischer.

3. Wat wil ik dat mijn luisteraars leren kennen?

Welke informatie heeft een toehoorder nodig om te kunnen handelen? Iemand benadrukte in zijn preek het verband tussen vergeving en genezing van veel emotionele en geestelijke kwalen.

4. Wat wil ik mijn gehoor laten doen?

Dit heeft te maken met de toepassingsvraag en die richt zich op de handen en voeten van het gehoor. En die vraag moet zo specifiek en praktisch mogelijk zijn. 'Ben je bereid om te vergeven?'

5. Wat wil ik mijn gehoor laten worden?

Nu kom ik aan het hart. Welke houdingen, prioriteiten en veranderingen pakt de preek aan? Deze vraag is vaak het moeilijkst te beantwoorden en daarom ben ik geneigd hem maar over te slaan.

6. Hoe past deze preek in de langere termijnvisie?

Door deze vraag ben ik gedwongen om op langere termijn te denken. Hoe realiseren we door de preek van deze week de doelen op langere termijn? Past de preek in het mission statement van onze gemeente? Zorg ik dat de kudde een gezond, uitgebalanceerd dieet van preken krijgt? Is er samenhang met wat ik eerder preekte? Is mijn preken richtinggevend?

Hoe word ik meer relevant?

7. So what?

Deze vraag kun je verwachten van pragmatici. 'So what, als de Filistijnen de putten van vader Abraham met aarde hadden dichtgegooid, dan hoef ik me nog niet te verdiepen in de geschiedenis van de aartsvaders.' Maar dit verhaal is voor iedereen van belang die onverdiende vijandschap heeft ervaren.

8. Oh, is dat zo?

Veel mensen zijn door het leven zo beschadigd dat ze elke belofte maar voor 10 procent geloven. Ik probeer me altijd voor te stellen welke verborgen beloften en lege verzekeringen de mensen hebben ervaren. 'Oh, is dat zo?', zou wel eens de reactie van sceptische mensen kunnen zijn op een preek met als titel: 'Zes makkelijke stappen naar geestelijke gezondheid.' Deze vraag behoedt me voor vlakke preken.

Hoe krijg ik meer passie?

9. Geloof ik zelf dat deze preek dingen uitwerkt?

Zonder mezelf deze vraag te stellen kan ik een hele tijd voortdobberen voordat ik in de gaten heb dat ik cynisch ben of twijfelend. Ik kan aardig voorwenden dat ik oprecht ben, maar voorgewende passie is een ramp om aan te zien. Ik moet elke week weer strijd voeren om het geloof te behouden: geloof in God, geloof in het woord, geloof in de dwaasheid van preken.

10. Heeft deze preek iets voor mijn eigen leven uitgemaakt?

In de voorbereiding ben ik vele uren met de tekst bezig geweest en heb nagedacht wat die betekent voor het leven. Als ik er zelf nog niet door ben aangeraakt, kan ik dan wel geloven dat dat het geval is in het halve uur dat ik voor mijn gehoor sta?

11. Heb ik gebeden dat God door mij heen zou spreken?

Heb ik een ontmoeting met God gehad in mijn studeerkamer? Verwacht ik dat Hij er zal zijn in de dienst?

12. Heb ik op een ongeoorloofde manier materiaal van anderen gebruikt?

Plagiaat is niet alleen onrechtmatig naar de persoon toe van wie materiaal werd gestolen. Maar het schendt ook het vertrouwen naar degenen die de preek horen. Ze zullen dat niet met zoveel woorden zeggen, maar de luisteraars komen in de verwachting dat wat de prediker zegt het resultaat is van eerlijke biddende voorbereiding.

13. Heb ik geprobeerd mijzelf beter voor te doen dan ik ben?

Alleen predikers kunnen iets over zichzelf vertellen zonder te worden onderbroken. Als ik niet zorgvuldig ben, kan ik dat voorrecht schenden en een selectie maken van zaken uit mijn leven die een beter beeld van mijzelf geven en me grappiger en vriendelijker voorspiegelen dan ik ooit zal kunnen zijn.

14. Zal mijn gehoor weten dat ik om hen geef?

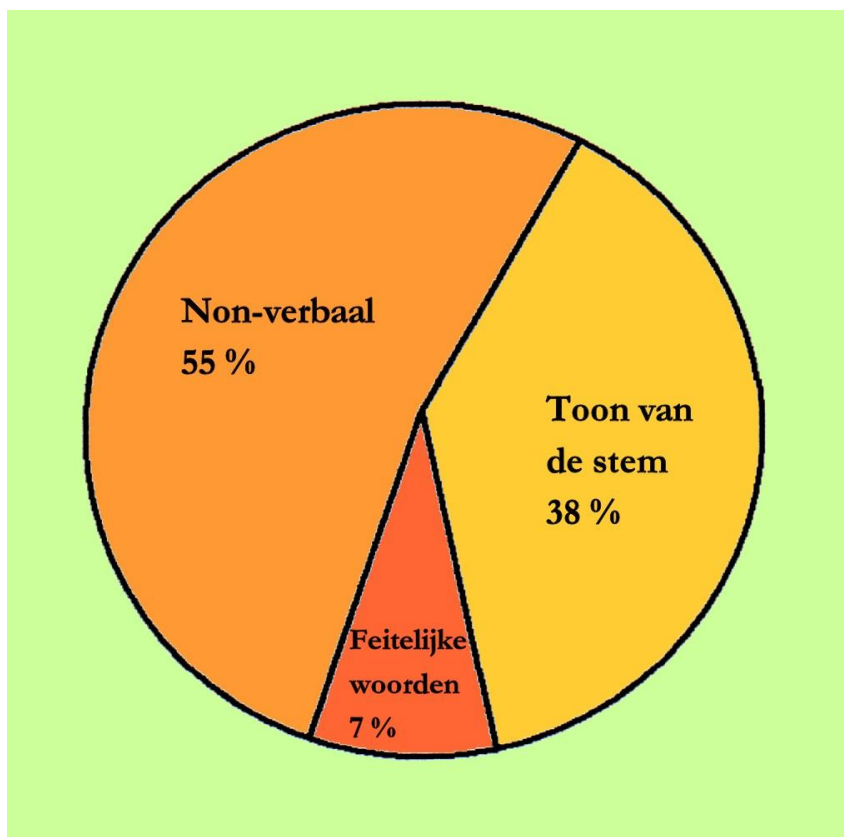
Liefde bedekt vele pastorale zonden. Als mijn kudde aan mijn stem herkent dat ik een liefhebbende onderherder ben, zullen ze luisteren met oren van vertrouwen en geloof. Ze zullen instinctief weten dat ik het beste met ze voor heb. En daar komt nog wat bij: ze zullen zeggen dat ik een betere prediker ben dan ik in feite ben.

De componenten van communicatie

Zeven procent van communicatie bestaat uit woorden. 38 procent communiceren we met de klank van onze stem. En 55 procent wordt overgebracht door non-verbale signalen. Dit laatste noemen we 'lichaamstaal'.

Als we tegen iemand zeggen dat God van hem of haar houdt is dat die zeven procent van het communicatieproces. Wat de boodschap betekenis geeft is de toon van onze stem. Dat voegt de 38 procent aan de boodschap toe. Maar er is nog iets dat de woorden op een veel krachtiger manier aanvult: lichaamstaal. Wat is lichaamstaal? De gezichtsuitdrukking, de houding, de kleding, de gebaren enz.

Als deze drie componenten van communicatie elkaar aanvullen maakt de boodschap een grotere kans om door te komen. Maar als de woorden die we spreken in tegenspraak zijn met de toon van onze stem en de lichaamstaal dan versturen we een boodschap die zichzelf tegensprekt.

(lichaamstaal)